ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)
της 8ης Ιουνίου 1995 *

Στην υπόθεση Τ-459/93,

Siemens SA, εταιρία βελγικού δικαίου με έδρα τις Βρυξέλλες, εκπροσωπούμενη, αρχικώς, από τους Vincent Piessevaux και Jean-Jacques van Raemdonck και, κατά την προφορική διαδικασία, από τον τελευταίο και τον Dominique Lagasse, όλους δικηγόρους Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο Marc Loesch, 11, rue Goethe,

προσφεύγουσα,

υποστηριζόμενη από την

Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, εκπροσωπούμενη από τον Ernst Röder, Ministerialrat του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, και τον Holger Wissel, δικηγόρο Ντύσσελντορφ,

παρεμβαίνουσα,

κατά

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένης, αρχικώς, από τους Sean Van Raepenbusch και Daniel Calleja και, κατά την προφορική διαδικασία, από τον τελευταίο και τον Jean-Paul Keppenne, όλους μέλη της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Γεώργιο Κρεμλή, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο την ακύρωση των άρθρων 1, στοιχείο γ', και 2 της αποφάσεως 92/483/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 24ης Ιουνίου 1992, περί ενισχύσεως που χορηγήθηκε από την Περιφερειακή Αρχή των Βρυξελλών (Βέλγιο) υπέρ των δραστηριοτήτων της Siemens SA στους τομείς της επεξεργασίας δεδομένων και των τηλεπικοινωνιών (ΕΕ L 288, σ. 25),

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους B. Vesterdorf, Πρόεδρο, D. P. M. Barrington και A. Saggio, δικαστές,

γραμματέας: J. Palacio González, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 23ης Νοεμβρίου 1994,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

1 Με την απόφαση 92/483/ΕΟΚ, της 24ης Ιουνίου 1992, περί ενισχύσεως που χορηγήθηκε από την Περιφερειακή Αρχή των Βρυξελλών (Βέλγιο) υπέρ των δραστηριοτήτων της Siemens SA στους τομείς της επεξεργασίας δεδομένων και των τηλεπικοινωνιών (ΕΕ L 288, σ. 25, στο εξής: απόφαση), η Επιτροπή διαπίστωσε ότι ορισμένες από τις ενισχύσεις αυτές ήταν ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά.

2 Η απόφαση αφορά 17 φακέλους αιτήσεων για τη χορήγηση ενισχύσεως τις οποίες υπέβαλε η Siemens SA (στο εξής: Siemens) στην Περιφερειακή Αρχή των Βρυξελλών, στο χρονικό διάστημα μεταξύ Ιουλίου 1985 και Αυγούστου 1987, κατ' εφαρμογήν του βελγικού νόμου της 17ης Ιουλίου 1959 «περί θεσπίσεως και συντονισμού μέτρων για την προώθηση της οικονομικής αναπτύξεως και τη δημιουργία νέων βιομηχανιών» (στο εξής: νόμος του 1959). Με διάφορες αποφάσεις που ελήφθησαν από τον Νοέμβριο του 1985 έως τον Ιανουάριο του 1988, η Περιφερειακή Αρχή των Βρυξελλών (στο εξής: Περιφερειακή Αρχή) έκανε δεκτές τις αιτήσεις αυτές για τη χορήγηση ενισχύσεως συνολικού ύψους 335 980 000 βελγικών φράγκων (BFR), εκ των οποίων τα 290 921 000 είχαν ήδη καταβληθεί κατά τον χρόνο ασκήσεως της προσφυγής.

Νομικό πλαίσιο της διαφοράς

3 Ο νόμος του 1959 θεσπίζει ένα καθεστώς γενικών ενισχύσεων χορηγουμένων για τις μνημονευόμενες στο οικείο άρθρο 1, στοιχείο a, πράξεις που «συμβάλλουν άμεσα στη δημιουργία, την επέκταση, τη μετατροπή ή τον εκσυγχρονισμό βιομηχανικών ή βιοτεχνικών επιχειρήσεων, ανεξαρτήτως του αν οι πράξεις αυτές διενεργούνται από τις ίδιες τις εν λόγω επιχειρήσεις ή από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, υπό την προϋπόθεση ότι οι πράξεις αυτές ανταποκρίνονται στο γενικό οικονομικό συμφέρον». Το άρθρο 3, στοιχείο a, του νόμου διευκρινίζει ότι είναι δυνατή η χορήγηση επιδοτήσεων προς τα προς τούτο εγκεκριμένα πιστωτικά ιδρύματα, προκειμένου αυτά να μπορούν να χορηγούν για τις

πράξεις που αναφέρονται στο άρθρο 1 δάνεια με μειωμένο επιτόκιο, υπό την προϋπόθεση ότι τα δάνεια αυτά θα χρησιμοποιηθούν για έναν από τους σκοπούς που αναφέρονται στο άρθρο αυτό, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται ιδίως η απευθείας χρηματοδότηση επενδύσεων σε οικοδομημένα ή μη οικοδομημένα ακίνητα και σε εξοπλισμό ή υλικά απαραίτητα για την υλοποίηση των εν λόγω πράξεων.

4 Με την απόφαση 75/397/ΕΟΚ, της 17ης Ιουνίου 1975, σχετικά με τις ενισχύσεις που χορηγούνται από τη Βελγική Κυβέρνηση κατ' εφαρμογήν του βελγικού νόμου της 17ης Ιουλίου 1959 περί θεσπίσεως και συντονισμού μέτρων για την προώθηση της οικονομικής αναπτύξεως και τη δημιουργία νέων βιομηχανιών (JO L 177, σ. 13, στο εξής: απόφαση 75/397), η Επιτροπή έκρινε ότι το εν λόγω καθεστώς γενικών ενισχύσεων ήταν ασυμβίβαστο με την κοινή αγορά. Ωστόσο, με το άρθρο 1 της αποφάσεως, η Επιτροπή θεώρησε ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά και δεν χρειάζεται, επομένως, να κοινοποιούνται εκ των προτέρων κατ' εφαρμογήν του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ, οι ενισχύσεις που χορηγούνται βάσει του γενικού καθεστώτος και οι οποίες εντάσσονται σε πρόγραμμα τομεακού ή περιφερειακού χαρακτήρα το οποίο έχει προηγουμένως κοινοποιηθεί στην Επιτροπή ή οι οποίες δεν είναι σημαντικές. Τα όρια πέραν των οποίων οι ενισχύσεις είναι σημαντικές και πρέπει να κοινοποιούνται καθορίζονται από το άρθρο 2 της αποφάσεως 75/397 και από το έγγραφο SG (79) D10478 της 14ης Σεπτεμβρίου 1979 που απηύθυνε η Επιτροπή στα κράτη μέλη σχετικά με την «κοινοποίηση των περιπτώσεων εφαρμογής των καθεστώτων γενικών ενισχύσεων στις επενδύσεις».

5 Όσον αφορά τη μορφή των ενισχύσεων, ο νόμος του 1959 προβλέπει μεταξύ άλλων επιδοτήσεις επιτοκίου για τα δάνεια που συνάπτονται με τα εγκεκριμένα πιστωτικά ιδρύματα. Εξάλλου, το άρθρο 176 του νόμου της 22ας Δεκεμβρίου 1977, σχετικά με τις προτάσεις επί του προϋπολογισμού 1977-1978 (στο εξής: νόμος του 1977), επιτρέπει, σε συνδυασμό με το βασιλικό διάταγμα της 24ης Ιανουαρίου 1978 (στο εξής: βασιλικό διάταγμα του 1978), τη χορήγηση μη αναζητησίμων πριμοδοτήσεων κεφαλαίου ποσού ισοδυνάμου προς τις επιδοτήσεις επιτοκίου όταν οι πράξεις που προβλέπονται από το άρθρο 1 του νόμου του 1959 χρηματοδοτούνται από ίδια κεφάλαια της επιχειρήσεως. Με έγγραφο που απέστειλε στις βελγικές αρχές στις 25 Μαΐου 1978, η Επιτροπή ενέκρινε τα μέτρα αυτά. Στην υπό κρίση περίπτωση, οι χορηγούμενες ενισχύσεις συνιστούν μη αναζητήσιμες πριμοδοτήσεις κεφαλαίου.

Περιεχόμενο της προσβαλλομένης αποφάσεως

6 Με έγγραφο της 18ης Ιουλίου 1991, η Επιτροπή κίνησε τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, κατόπιν της δημοσιεύσεως στον βελγικό Τύπο της πληροφορίας ότι το βελγικό Ελεγκτικό Συνέδριο είχε εκφράσει αντιρρήσεις ως προς τη νομιμότητα των επιδίκων ενισχύσεων. Η Επιτροπή, αφού έλαβε υπόψη της τις παρατηρήσεις των βελγικών αρχών, εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση.

7 Η απόφαση, η οποία αφορά διάφορα μέτρα ενισχύσεως, διακρίνει επτά κατηγορίες πράξεων για τις οποίες χορηγήθηκαν οι ενισχύσεις αυτές, ήτοι την εκμίσθωση εξοπλισμού στους πελάτες, την αγορά εξοπλισμού για εσωτερική χρήση, τις δαπάνες αναπτύξεως λογισμικού, τις δαπάνες εκπαιδεύσεως, την αγορά κτιρίου, τις διαφημιστικές εκστρατείες και τις έρευνες αγοράς.

8 Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι ενισχύσεις που προορίζονταν για την αγορά υλικού για εσωτερική χρήση χορηγήθηκαν νομίμως, καθόσον, αφενός, οι δαπάνες αυτές αντιστοιχούν στις τυπικές επενδύσεις που είναι επιλέξιμες για χορήγηση ενισχύσεως δυνάμει του νόμου του 1959 και, αφετέρου, ο όγκος των επενδύσεων αυτών απαρτίζεται από ανεξάρτητα μεμονωμένα προγράμματα, τα οποία δεν υπερβαίνουν τα όρια κοινοποιήσεως που καθορίστηκαν με το έγγραφο της 14ης Σεπτεμβρίου 1979 προς τα κράτη μέλη.

9 Αντιθέτως, η Επιτροπή θεωρεί ότι οι δαπάνες εκπαιδεύσεως, οι διαφημιστικές εκστρατείες και οι έρευνες αγοράς δεν περιλαμβάνονται μεταξύ των κατηγοριών που είναι επιλέξιμες κατά τον νόμο του 1959 για τη χορήγηση ενισχύσεων και ότι η χορήγηση των συναφών ενισχύσεων αποτελεί παρέμβαση ad hoc η οποία έπρεπε να της έχει κοινοποιηθεί κατ' εφαρμογήν του αρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Ωστόσο, η Επιτροπή θεωρεί ότι οι ενισχύσεις για δαπάνες εκπαιδεύσεως εμπίπτουν στην εξαίρεση που προβλέπεται στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΚ, καθόσον αποσκοπούν στη διευκόλυνση της αναπτύξεως ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων και δεν αλλοιώνουν κατά τρόπο επιζήμιο τους όρους ανταγωνισμού.

10 Τέλος, οι δαπάνες για την εκμίσθωση εξοπλισμού στους πελάτες δεν πληρούν, κατά την Επιτροπή, τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από τα άρθρα 1 και 3, στοιχείο a, του νόμου του 1959 και έχουν εγκριθεί από την Επιτροπή, καθόσον δεν συμβάλλουν στη δημιουργία, την επέκταση, τη μετατροπή ή τον εκσυγχρονισμό της διαρθρώσεως της Siemens. Επιπλέον, οι ενισχύσεις στη χρηματοδότηση αυτών των πράξεων δεν αποτελούν ενισχύσεις υπέρ των πελατισσών επιχειρήσεων, δεδομένου ότι οι επιχειρήσεις αυτές καταβάλλουν το πλήρες μίσθωμα το οποίο ορίζεται ελεύθερα από τη Siemens. Συνεπώς, οι ενισχύσεις αυτές έχουν τον χαρακτήρα μόνιμης συνδρομής στη λειτουργία της εν λόγω εταιρίας. Η Επιτροπή προσθέτει ότι, ακόμα και αν ο νόμος του 1959 είχε εφαρμογή στις τελευταίες αυτές επιδοτήσεις, οι επιδοτήσεις αυτές έπρεπε να έχουν κοινοποιηθεί, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, λόγω υπερβάσεως των ορίων που καθορίστηκαν με το έγγραφο της 14ης Σεπτεμβρίου 1979 προς τα κράτη μέλη.

11 Η Επιτροπή θεωρεί, εξάλλου, ότι για τις ενισχύσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της αποφάσεως 75/397 δεν μπορεί να ισχύσει καμία παρέκκλιση από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 92 της Συνθήκης. Αφενός, η παράγραφος 2 του άρθρου αυτού δεν έχει εφαρμογή στην προκειμένη περίπτωση, καθόσον οι ενισχύσεις δεν επιδιώκουν τους σκοπούς που αναφέρονται σ' αυτή τη διάταξη της Συνθήκης. Αφετέρου, οι επίμαχες ενισχύσεις δεν αποσκοπούν στην ανάπτυξη ορισμένων τομέων ή ορισμένων περιοχών και, συνεπώς, δεν εμπίπτουν στις εξαιρέσεις που προβλέπονται στα στοιχεία α' και γ' της παραγράφου 3 του ιδίου αυτού άρθρου. Ομοίως, στην προκειμένη περίπτωση, δεν έχουν, κατά την Επιτροπή, εφαρμογή οι παρεκκλίσεις που προβλέπονται στο στοιχείο β' της ιδίας παραγράφου, δεδομένου ότι οι ενισχύσεις αυτές δεν αποβλέπουν στην προώθηση σημαντικών σχεδίων κοινού ενδιαφέροντος ή στην εξάλειψη σοβαρής διαταραχής της βελγικής οικονομίας.

12 Βάσει αυτών των σκέψεων, η Επιτροπή, με το άρθρο 1 της αποφάσεως, αποφάσισε τα ακόλουθα:

«Από τη συνολική υπό εξέταση ενίσχυση ύψους 335 980 000 BFR με τη μορφή επιδοτήσεων, οι οποίες χορηγήθηκαν από την Κυβέρνηση της Περιφέρειας των

Βρυξελλών στο πλαίσιο του καθεστώτος ενισχύσεων που έχει θεσπιστεί με τον νόμο περί οικονομικής ανάπτυξης της 17ης Ιουλίου 1959, για δαπάνες της Siemens συνολικού ύψους 2 647 294 000 BFR:

(...)

γ) η ενίσχυση ύψους 256 445 000 BFR για δαπάνες σε εξοπλισμό που διατίθεται σε πελάτες με χρηματοδοτική μίσθωση, σε διαφημιστικές εκστρατείες και έρευνες αγοράς έχει χορηγηθεί παράνομα κατά παράβαση των διατάξεων του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης και, μετά από σχετική αξιολόγηση, θεωρείται ότι δεν ανταποκρίνεται σε καμία από τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για την εφαρμογή μιας εκ των προβλεπομένων στο άρθρο 92, παράγραφοι 2 και 3, παρεκκλίσεων· κατά συνέπεια, η ενίσχυση αυτή δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1 [της Συνθήκης].»

13 Με το άρθρο 2 της αποφάσεως, η Επιτροπή απαγορεύει στην Κυβέρνηση της Περιφέρειας των Βρυξελλών να προβεί στην καταβολή των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν παρανόμως και δεν έχουν ακόμα καταβληθεί και υποχρεώνει την εν λόγω κυβέρνηση να αναζητήσει τα ποσά που καταβλήθηκαν για τις ενισχύσεις που κρίθηκαν ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, σύμφωνα με τις διαδικασίες και τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας και, ιδίως, εκείνες που αφορούν τους φόρους υπερημερίας επί των απαιτήσεων του Δημοσίου. Κατά την απόφαση, τα ποσά αυτά φέρουν τόκους από την ημερομηνία χορηγήσεως των παρανόμων ενισχύσεων.

Διαδικασία

14 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 9 Νοεμβρίου 1992, η Siemens ζήτησε την ακύρωση των άρθρων 1, στοιχείο γ', και 2 της αποφάσεως.

15 Με αίτηση που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 10 Φεβρουαρίου 1993, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ζήτησε να παρέμβει υπέρ της προσφεύγουσας. Με διάταξη της 23ης Μαρτίου 1993, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου επέτρεψε την παρέμβαση.

16 Με διάταξη της 27ης Σεπτεμβρίου 1993, το Δικαστήριο παρέπεμψε την υπό κρίση υπόθεση ενώπιον του Πρωτοδικείου κατ' εφαρμογήν του άρθρου 4 της αποφάσεως 93/350/Ευρατόμ, ΕΚΑΧ, ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 1993, για την τροποποίηση της αποφάσεως 88/591/ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, Ευρατόμ περί ιδρύσεως Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ L 144, σ. 21).

17 Κατά την έγγραφη διαδικασία, το Πρωτοδικείο κάλεσε την Επιτροπή να απαντήσει γραπτώς σε ορισμένα ερωτήματα. Επιπλέον, κατόπιν αιτήσεως της προσφεύγουσας, το Πρωτοδικείο κάλεσε την Επιτροπή να προσκομίσει την αλληλογραφία που αντήλλαξε με τις βελγικές αρχές στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης. Το Πρωτοδικείο κάλεσε επίσης τους διαδίκους να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους επί των εγγράφων που κατέθεσε η Επιτροπή.

18 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (δεύτερο τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων. Η προφορική διαδικασία διεξήχθη στις 23 Νοεμβρίου 1994.

Αιτήματα των διαδίκων

19 Η προσφεύγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να ακυρώσει το άρθρο 1, στοιχείο γ', και, επικουρικώς, το άρθρο 2 της αποφάσεως·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

Η παρεμβαίνουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να ακυρώσει το άρθρο 2, τρίτο εδάφιο, της αποφάσεως.

Η καθής ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή ως αβάσιμη·

— να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

Επί του παραδεκτού της παρεμβάσεως της Γερμανικής Κυβερνήσεως

20 Η Επιτροπή διερωτάται κατά πόσον είναι παραδεκτή η παρέμβαση που άσκησε η Γερμανική Κυβέρνηση προς υποστήριξη του επικουρικού αιτήματος της προσφεύγουσας, με την αιτιολογία ότι η υποστήριξη αυτή στηρίζεται σε μια ερμηνεία του δικαίου τελείως αντίθετη προς εκείνη που προτείνει η προσφεύγουσα. Ειδικότερα, η Γερμανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η Επιτροπή, επιβάλλοντας την υποχρέωση καταβολής τόκων από την ημερομηνία χορηγήσεως των ενισχύσεων, υπερέβη τις αρμοδιότητές της, ενώ η προσφεύγουσα προσάπτει στην καθής ότι δεν ρύθμισε κατά τρόπο εξαντλητικό το ζήτημα των τόκων.

21 Το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 37, τρίτο εδάφιο, του Οργανισμού (ΕΚ) του Δικαστηρίου, η παρέμβαση έχει ως αντικείμενο την υποστήριξη των αιτημάτων του ενός των διαδίκων και ότι, κατά το άρθρο 116, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο παρεμβαίνων αποδέχεται τη δίκη στο στάδιο που αυτή βρίσκεται κατά τον χρόνο της παρεμβάσεώς του. Συναφώς, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι τα άρθρα αυτά δεν απαγορεύουν στον παρεμβαίνοντα να προβάλει επιχειρήματα διάφορα των

επιχειρημάτων του διαδίκου τον οποίο υποστηρίζει, εφόσον η παρέμβαση αποβλέπει όντως στην υποστήριξη των αιτημάτων του διαδίκου αυτού (απόφαση του Δικαστηρίου της 23ης Φεβρουαρίου 1961, 30/59, De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 547).

22 Στην υπό κρίση υπόθεση, η Γερμανική Κυβέρνηση ζήτησε, όπως και η προσφεύγουσα, την ακύρωση του άρθρου 2, τρίτο εδάφιο, της αποφάσεως.

23 Κατά συνέπεια, η διαφορά μεταξύ των επιχειρημάτων της παρεμβαίνουσας και των επιχειρημάτων της προσφεύγουσας δεν καθιστά απαράδεκτη την υπό κρίση παρέμβαση.

Επί της ουσίας

24 Η προσφεύγουσα ζητεί την ακύρωση του άρθρου 1, στοιχείο γ', της αποφάσεως, καθόσον η απόφαση αυτή κρίνει παράνομες και ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν για τις διαφημιστικές εκστρατείες και τις έρευνες αγοράς, καθώς και εκείνες που αφορούν την αγορά εξοπλισμού προς εκμίσθωση. Επικουρικώς, η προσφεύγουσα ζητεί την ακύρωση του άρθρου 2 της αποφάσεως καθόσον αυτό διατάσσει την επιστροφή των ήδη καταβληθεισών ενισχύσεων, συμπεριλαμβανομένων των τόκων από της ημέρας της χορηγήσεώς τους.

I — *Ως προς τη νομιμότητα του άρθρου 1, στοιχείο γ', της αποφάσεως, καθόσον το άρθρο αυτό αφορά τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν για τις διαφημιστικές εκστρατείες και τις έρευνες αγοράς, καθώς και εκείνες που αφορούν την αγορά εξοπλισμού προς εκμίσθωση*

25 Προς στήριξη του αιτήματος ακυρώσεως των ως άνω διατάξεων του άρθρου 1, στοιχείο γ', της αποφάσεως, η προσφεύγουσα επικαλείται παράβαση ουσιώδους τύπου. Εξάλλου, διατείνεται, αφενός, ότι οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν

για διαφημιστικές εκστρατείες, έρευνες αγοράς και αγορά εξοπλισμού προς εκμίσθωση εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του εγκεκριμένου γενικού καθεστώτος και, αφετέρου, ότι στις εν λόγω ενισχύσεις έχει εφαρμογή το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης.

Α — *Όσον αφορά την παράβαση ουσιώδους τύπου*

26 Η προσφεύγουσα προβάλλει δύο επί μέρους λόγους ακυρώσεως στο πλαίσιο της παραβάσεως ουσιώδους τύπου. Ο πρώτος συνίσταται στην έλλειψη αιτιολογίας της αποφάσεως, ενώ ο δεύτερος στην προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας.

1. Επί της ελλείψεως αιτιολογίας

Επιχειρήματα των διαδίκων

27 Η προσφεύγουσα επικαλείται διπλή έλλειψη αιτιολογίας. Κατά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή, αφενός, δεν εξήγησε τον λόγο για τον οποίο οι επενδύσεις για τις διαφημιστικές εκστρατείες και τις έρευνες αγοράς δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του επιδίκου καθεστώτος γενικών ενισχύσεων και, αφετέρου, κατέληξε «με επαγωγικό συλλογισμό» στο συμπέρασμα ότι η Siemens κατέταμε τεχνητώς τις αιτήσεις ενισχύσεως που υπέβαλε, χωρίς να αποδείξει την ύπαρξη αυτής της κατατμήσεως με συγκεκριμένα και ειδικά στοιχεία, χωρίς να αποδείξει τον τεχνητό χαρακτήρα της κατατμήσεως και χωρίς να λάβει υπόψη τις παρατηρήσεις που διατύπωσαν συναφώς οι βελγικές αρχές κατά τη διοικητική διαδικασία.

28 Κατά την προφορική διαδικασία, η καθής απάντησε ότι τα επιχειρήματα αυτά δεν προβλήθηκαν κατά το στάδιο της έγγραφης διαδικασίας και υπερβαίνουν

τα πλαίσια του λόγου ακυρώσεως που συνίσταται στην έλλειψη αιτιολογίας, ο οποίος μνημονεύεται κατά λακωνικότατο τρόπο στο δικόγραφο της προσφυγής. Η Επιτροπή προσέθεσε ότι, εν πάση περιπτώσει, σύμφωνα με τη νομολογία, η Επιτροπή δεν υποχρεούται να λαμβάνει, με τις αποφάσεις της, θέση επί όλων των επιχειρημάτων που προβάλλονται κατά τη διοικητική διαδικασία (απόφαση του Πρωτοδικείου της 24ης Ιανουαρίου 1992, Τ-44/90, La Cinq κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

29 Όσον αφορά το παραδεκτό του εξεταζομένου λόγου ακυρώσεως, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι το άρθρο 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας ορίζει ότι το δικόγραφο της προσφυγής πρέπει να περιέχει το αντικείμενο της διαφοράς και συνοπτική έκθεση των ισχυρισμών των οποίων γίνεται επίκληση, το δε άρθρο 48, παράγραφος 2, απαγορεύει κατά κανόνα την προβολή νέων ισχυρισμών κατά τη διάρκεια της δίκης.

30 Στην υπό κρίση περίπτωση, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, με το δικόγραφο της προσφυγής της, η Siemens επικαλέστηκε την έλλειψη αιτιολογίας και ότι, κατά τη διάρκεια της δίκης, δεν έπαυσε να αναπτύσσει και να εκθέτει αναλυτικότερα αυτόν τον λόγο ακυρώσεως. Συνεπώς, ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως είναι παραδεκτός.

31 Ως προς την ουσία, πρέπει να τονιστεί ότι από τη νομολογία προκύπτει ότι η προβλεπομένη από το άρθρο 190 της Συνθήκης υποχρέωση αιτιολογήσεως των πράξεων που απαριθμούνται στο άρθρο 189 της Συνθήκης δεν ικανοποιεί μόνον τυπική προϋπόθεση, αλλά σκοπεί να παράσχει στους διαδίκους τη δυνατότητα υπερασπίσεως των δικαιωμάτων τους, στον κοινοτικό δικαστή τη δυνατότητα ασκήσεως του ελέγχου του και στα κράτη μέλη, όπως και σε κάθε ενδιαφερόμενο πολίτη, τη δυνατότητα να πληροφορηθούν τις περιστάσεις υπό τις οποίες η Επιτροπή εφάρμοσε τη Συνθήκη (βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση του Δικαστηρίου της 4ης Ιουλίου 1963, 24/62, Γερμανία κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 909). Ωστόσο, επίσης από τη νομολογία του Πρωτοδικείου προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν υποχρεούται να λαμβάνει θέση, στο πλαίσιο της αιτιολογήσεως των αποφάσεων που λαμβάνει για την εφαρμογή

των κανόνων ανταγωνισμού, επί όλων των επιχειρημάτων που προβάλλουν οι ενδιαφερόμενοι και ότι αρκεί να εκθέτει τα πραγματικά περιστατικά και τις νομικές εκτιμήσεις που έχουν αποφασιστική σημασία ενόψει της οικονομίας της αποφάσεως (προαναφερθείσα απόφαση La Cinq κατά Επιτροπής, σκέψη 41).

32 Εν προκειμένω, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, όσον αφορά τη φύση των διαφημιστικών εκστρατειών και των ερευνών αγοράς, η Επιτροπή αναφέρει, στο σημείο IV του αιτιολογικού της αποφάσεως (σ. 29), ότι οι εν λόγω διαφημιστικές εκστρατείες και έρευνες αγοράς «δεν συμπεριλαμβάνονται μεταξύ των κατηγοριών που είναι επιλέξιμες για τη χορήγηση ενισχύσεων στο πλαίσιο του νόμου οικονομικής ανάπτυξης». Στη συνέχεια (σ. 31 της αποφάσεως), εξηγεί ότι οι συναφείς ενισχύσεις «[αποτελούν ενισχύσεις] λειτουργίας, δεδομένου ότι οι δαπάνες αυτές περιλαμβάνονται στο τυπικό γενικό κόστος λειτουργίας μιας επιχείρησης για τις κανονικές δραστηριότητές της».

33 Ομοίως, όσον αφορά τον ισχυρισμό περί κατατμήσεως των αιτήσεων ενισχύσεως για την αγορά εξοπλισμού προς εκμίσθωση, η Επιτροπή παρατηρεί, στο μέρος IV του αιτιολογικού της αποφάσεως (σ. 30), ότι «ορισμένος αριθμός επενδυτικών προγραμμάτων είχε κατατμηθεί σε διάφορες αιτήσεις προς ενίσχυση, τις οποίες, λόγω της ομοιογένειας της δαπάνης και του ταυτόχρονου της υλοποίησής της, η Κυβέρνηση της Περιφέρειας των Βρυξελλών έπρεπε να είχε χειριστεί από κοινού ως ενιαίο επενδυτικό πρόγραμμα». Στη συνέχεια, η Επιτροπή παραθέτει σχετικά παραδείγματα. Συναφώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι ενισχύσεις για την αγορά εξοπλισμού προς εκμίσθωση κρίνονται από την Επιτροπή ως μόνιμες ενισχύσεις λειτουργίας και, ως εκ της φύσεώς τους, δεν εμπίπτουν στο γενικό καθεστώς ενισχύσεων που θεσπίστηκε με τον νόμο του 1959 (βλ. το μέρος IV του αιτιολογικού, σ. 29 της αποφάσεως).

34 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, επί των δύο σημείων που αναφέρει η προσφεύγουσα, η Επιτροπή εξέθεσε τα πραγματικά περιστατικά και τις νομικές εκτιμήσεις που έχουν αποφασιστική σημασία ενόψει της οικονομίας της αποφάσεως.

35 Συνεπώς, η απόφαση δεν είναι ανεπαρκώς αιτιολογημένη και ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

2. Επί της προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας

Επιχειρήματα των διαδίκων

36 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, η Επιτροπή μετέβαλε την επιχειρηματολογία της σχετικά με το παράνομο των επιδίκων ενισχύσεων, χωρίς όμως να παράσχει στις βελγικές αρχές τη δυνατότητα να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους επί των νέων αυτών επιχειρημάτων. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή υιοθέτησε, κατά τη διοικητική διαδικασία, τις εκτιμήσεις του βελγικού Ελεγκτικού Συνεδρίου, σύμφωνα με τις οποίες, αφενός, οι ενισχύσεις αποσκοπούσαν στον σχηματισμό αποθεμάτων και ενίσχυαν μια επιχείρηση ιδιαίτερα αποδοτική που δεν ενέπιπτε στην κατηγορία των βιομηχανικών και βιοτεχνικών επιχειρήσεων, οι οποίες και μόνο μπορούν να λάβουν ενισχύσεις βάσει του νόμου του 1959, και, αφετέρου, ένα μέρος των επιδίκων ενισχύσεων είχε υπερβεί τα όρια της υποχρεώσεως κοινοποιήσεως που καθορίστηκαν με το έγγραφο της 14ης Σεπτεμβρίου 1979, καθόσον αφορούσαν ποσό μεγαλύτερο των 3 εκατομμυρίων ECU και αντιπροσώπευαν το 12 έως 13 % του αναγκαίου κεφαλαίου για την υλοποίηση της ενισχυομένης πράξεως. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή, στηριζόντας την τελική απόφασή της στο γεγονός ότι οι ενισχύσεις αποσκοπούσαν στην επιδότηση της λειτουργίας της αποδέκτριας εταιρίας καθώς και στην υποτιθέμενη τεχνητή κατάτμηση των αιτήσεων ενισχύσεως, προσέβαλε τα δικαιώματα άμυνας της προσφεύγουσας.

37 Κατά την προφορική διαδικασία, η Επιτροπή αμφισβήτησε το παραδεκτό αυτού του λόγου ακυρώσεως, ισχυριζόμενη ότι η προσφεύγουσα δεν μπορούσε να επικαλεστεί προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας των βελγικών αρχών υποκαθιστώντας τις εν λόγω αρχές, δεδομένου ότι οι βελγικές αρχές δεν προσέβαλαν την απόφαση.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

38 Το Πρωτοδικείο, χωρίς να είναι απαραίτητο να αποφανθεί επί του παραδεκτού του λόγου ακυρώσεως που προβάλλει η προσφεύγουσα, παρατηρεί ότι, στην

υπό κρίση περίπτωση, η προσφεύγουσα παραπονείται για το ότι η Επιτροπή, με την απόφασή της, αιτιολόγησε το παράνομο των ενισχύσεων επικαλούμενη στοιχεία τα οποία οι βελγικές αρχές δεν εγνώριζαν ή επί των οποίων δεν είχαν τη δυνατότητα να διατυπώσουν την άποψή τους κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας. Αυτά τα καθ' υπόθεσιν νέα στοιχεία αφορούν τον χαρακτηρισμό των επιδοτήσεων που χορηγήθηκαν στη Siemens ως ενισχύσεων της λειτουργίας της καθώς και την τεχνητή κατάτμηση των αιτήσεων ενισχύσεως.

39 Από τη δικογραφία προκύπτει, όμως, ότι οι βελγικές αρχές είχαν τη δυνατότητα να λάβουν γνώση, κατά τη διοικητική διαδικασία, των ουσιωδών στοιχείων επί των οποίων η Επιτροπή στηρίχθηκε προς έκδοση της αποφάσεώς της και να εκφράσουν συναφώς τις απόψεις τους, ιδίως όσον αφορά τη φύση των επιδίκων ενισχύσεων και την υποτιθέμενη κατάτμηση των αιτήσεων. Πράγματι, η Επιτροπή, με το έγγραφο με το οποίο κίνησε τη διοικητική διαδικασία, αναφέρθηκε τόσο στον σκοπό των χρηματοδοτηθεισών πράξεων, ο οποίος συνίστατο στη βελτίωση «της ανταγωνιστικής θέσεως της εταιρίας Siemens, η οποία δεν χρειάστηκε να επωμισθεί ολόκληρο το κόστος των επενδύσεών της» (βλ. σ. 4, δεύτερη παράγραφος, του εγγράφου με το οποίο κινήθηκε η διαδικασία), όσο και στην υπέρβαση του ορίου των 3 εκατομμυρίων ECU που καθορίστηκε με το ήδη μνημονευθέν έγγραφο της 14ης Σεπτεμβρίου 1979 για τις ενισχύσεις «εντάσεως μεταξύ 10 και 15 %» (βλ. σ. 3, δεύτερη παράγραφος, του εγγράφου με το οποίο κινήθηκε η διαδικασία). Με αυτές τις αναφορές και παρατηρήσεις, η Επιτροπή παρέσχε αναμφισβήτητα στις βελγικές αρχές τη δυνατότητα να εκφράσουν τις απόψεις τους όσον αφορά τα ουσιώδη στοιχεία επί των οποίων στηρίχθηκε η απόφασή της. Το βάσιμο αυτής της αναλύσεως ενισχύεται και από το περιεχόμενο της αλληλογραφίας που αντηλλάγη μεταξύ των βελγικών αρχών και της Επιτροπής κατά τη διοικητική διαδικασία. Πράγματι, με έγγραφο της 21ης Νοεμβρίου 1991, οι ως άνω αρχές διατύπωσαν τη γνώμη τους επί της υποτιθέμενης τεχνητής κατατμήσεως των αιτήσεων ενισχύσεως, υποστηρίζοντας ότι μια τέτοια κατάτμηση δεν ήταν δυνατή δεδομένης «της ιδιαιτερότητας των εν λόγω επενδύσεων, οι οποίες κατανέμονται καθ' όλη τη διάρκεια της λογιστικής χρήσεως και σε πολλές λογιστικές χρήσεις». Ομοίως, με έγγραφο της 13ης Μαρτίου 1992, οι βελγικές αρχές διατύπωσαν τις παρατηρήσεις τους όσον αφορά την υπέρβαση των ορίων, υποστηρίζοντας ότι οι φάκελοι των αιτήσεων δεν «θεωρήθηκαν σημαντικές περιπτώσεις», δεδομένου ότι, «αντιθέτως, κάθε φάκελος αιτήσεως αποτελούσε συγκέντρωση πλειόνων επί μέρους φακέλων». Με το ίδιο αυτό έγγραφο, οι βελγικές αρχές εκφράστηκαν, κατά τρόπο έμμεσο, και ως προς τη φύση των επιδίκων ενισχύσεων, αναφέροντας ότι οι ενισχύσεις αυτές «ουδέποτε είχαν ως αντικείμενο τη σύσταση αποθεμάτων», πράγμα το οποίο συνεπάγεται, κατά τις εν λόγω αρχές, ότι οι επίδικες ενισχύσεις δεν μπορούσαν να θεωρηθούν ως ενισχύσεις λειτουργίας.

40 Από όλα τα ανωτέρω προκύπτει ότι οι βελγικές αρχές έλαβαν γνώση, στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας, των ουσιωδών στοιχείων επί των οποίων στηρίχθηκε η απόφαση και ότι, ως εκ τούτου, δεν υφίσταται προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας.

41 Συνεπώς, ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως είναι αβάσιμος και πρέπει, εν πάση περιπτώσει, να απορριφθεί.

Β — *Όσον αφορά τον περιορισμό, στο πλαίσιο του εγκεκριμένου γενικού καθεστώτος, των ενισχύσεων που χορηγούνται για διαφημιστικές εκστρατείες, για έρευνες αγοράς και για την αγορά εξοπλισμού προς εκμίσθωση*

42 Κατά την προσφεύγουσα, οι ενισχύσεις για κατάρτιση μελετών προωθήσεως των πωλήσεων και έρευνες αγοράς καθώς και οι ενισχύσεις για την αγορά εξοπλισμού προς εκμίσθωση εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του νόμου του 1959 και δεν υπερβαίνουν τα όρια που καθορίστηκαν με το έγγραφο της Επιτροπής της 14ης Σεπτεμβρίου 1979. Συνεπώς, η Επιτροπή υπέπεσε σε νομική πλάνη και πλάνη κατά την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, παρέβη δε την απόφαση 75/397, το έγγραφο της 14ης Σεπτεμβρίου 1979 και το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

1. Επί της φύσεως των ενισχύσεων που καλύπτονται από τις εγκρίσεις της Επιτροπής

Επιχειρήματα των διαδίκων

43 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, αντίθετα προς τα αναφερόμενα στην απόφαση (βλ. μέρος IV του αιτιολογικού, σ. 29 και 30), οι ενισχύσεις που μνημο-

νεύονται στη σκέψη 42 υπάγονται μεν στο γενικό καθεστώς που θεσπίστηκε με τον νόμο του 1959, δεν εμπίπτουν όμως στις διατάξεις του άρθρου 3, στοιχείο a, του νόμου αυτού. Συγκεκριμένα, οι ενισχύσεις αυτές χορηγούνται, υπό μορφή μη αναζητησίμων προμοδοτήσεων κεφαλαίου, βάσει των άρθρων 176 του νόμου του 1977 και 1 του βασιλικού διατάγματος του 1978, ενώ το εν λόγω άρθρο 3, στοιχείο a, αναφέρεται μόνο στις επιδοτήσεις που χορηγούνται προς τα πιστωτικά ιδρύματα προκειμένου αυτά να είναι σε θέση να χορηγούν δάνεια με μειωμένα επιτόκια. Δεδομένου ότι οι προαναφερθείσες διατάξεις δεν περιέχουν απαρίθμηση των πράξεων που μπορούν να τύχουν ενισχύσεως ούτε αναφορά στο προαναφερθέν άρθρο 3, στοιχείο a, οι επίδικες ενισχύσεις εμπίπτουν, κατά την προσφεύγουσα, στο γενικό καθεστώς ενισχύσεων που έχει εγκρίνει η Επιτροπή. Κατά συνέπεια, η προσφεύγουσα θεωρεί ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε νομική πλάνη.

44 Η Επιτροπή απαντά ότι το άρθρο 3, στοιχείο a, του νόμου του 1959 έχει εφαρμογή στην υπό κρίση περίπτωση. Συγκεκριμένα, οι επίδικες ενισχύσεις χορηγήθηκαν υπό μορφή μη αναζητησίμων προμοδοτήσεων κεφαλαίου βάσει του άρθρου 176, δεύτερο εδάφιο, του νόμου του 1977, ο οποίος προβλέπει αυτή τη μορφή χρηματοδοτήσεως, η οποία χορηγείται για τις ίδιες πράξεις που αφορά και ο νόμος του 1959 και, ειδικότερα, το άρθρο 3, στοιχείο a, του νόμου αυτού. Όταν η Επιτροπή, με το έγγραφο της 25ης Μαΐου 1978, ανακοίνωσε στις βελγικές αρχές ότι δεν είχε αντίρρηση όσον αφορά τη χορήγηση των ενισχύσεων υπό μορφή προμοδοτήσεων κεφαλαίου, οι οποίες προβλέπονται από το άρθρο 176 του νόμου του 1977 και από το άρθρο 1 του βασιλικού διατάγματος του 1978, το έπραξε έχοντας υπόψη ότι οι εν λόγω πράξεις υπόκεινταν στις ουσιαστικές προϋποθέσεις και τους σκοπούς που είχε καθορίσει ο νόμος του 1959.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

45 Πρέπει να εξεταστεί κατά πόσον οι επίδικες διατάξεις επέτρεπαν τη χορήγηση ενισχύσεων για άλλους σκοπούς πέραν των επενδύσεων. Προς τούτο, οι εθνικές διατάξεις που διέπουν το εγκεκριμένο γενικό καθεστώς πρέπει να ερμηνευθούν με γνώμονα τους συναφείς κοινοτικούς κανόνες. Πιο συγκεκριμένα, ο νόμος του 1959 και το άρθρο 176 του νόμου του 1977, το οποίο εφαρμόστηκε με το βασιλικό διάταγμα του 1978, πρέπει να ερμηνευθούν συμφώνως προς το περιεχόμενο της αποφάσεως 75/397 και του εγγράφου της 25ης Μαΐου 1978 καθώς και προς τις συναφείς διατάξεις της Συνθήκης.

46 Συναφώς, το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 1, στοιχείο a, του νόμου του 1959 προβλέπει τη χορήγηση «γενικής ενισχύσεως για τις πράξεις που συμβάλλουν άμεσα στη δημιουργία, την επέκταση, τη μετατροπή ή τον εκσυγχρονισμό βιομηχανικών ή βιοτεχνικών επιχειρήσεων (...) υπό την προϋπόθεση ότι οι πράξεις αυτές ανταποκρίνονται στο γενικό οικονομικό συμφέρον», το δε άρθρο 3, στοιχείο a, διευκρινίζει ότι οι ενισχύσεις αυτές χορηγούνται υπό μορφή επιδοτήσεων επιτοκίου επί των δανείων που συνάπτονται με εγκεκριμένα πιστωτικά ιδρύματα και προορίζονται αποκλειστικά για τη χρηματοδότηση επενδυτικών δραστηριοτήτων. Με την απόφαση 75/397, η Επιτροπή έκρινε ότι το καθεστώς που θεσπίστηκε με τον νόμο του 1959 ήταν ένα σύστημα χορηγήσεως «ενισχύσεων για επενδύσεις τις οποίες οι επιχειρήσεις πραγματοποιούν για (...) διαφόρους σκοπούς» (σ. 13 της αποφάσεως 75/397). Με την απόφαση εκείνη, η Επιτροπή επέτρεψε τις εν λόγω ενισχύσεις στις επενδύσεις υπό την προϋπόθεση ότι οι ενισχύσεις αυτές είτε εντάσσονται σε προγράμματα τομεακού ή περιφερειακού χαρακτήρα είτε, λόγω του ύψους τους, δεν μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό και τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές (άρθρο 1 της αποφάσεως 75/397). Στη συνέχεια, με το άρθρο 176 του νόμου του 1977, το οποίο εφαρμόστηκε με το βασιλικό διάταγμα του 1978, το Βασίλειο του Βελγίου προέβλεψε τη χορήγηση γενικής ενισχύσεως, υπό μορφή πριμοδοτήσεων επισφαλών κεφαλαίων, για τις πράξεις που μνημονεύονται στο άρθρο 1 του νόμου του 1959. Με το έγγραφο της 25ης Μαΐου 1978, που αφορούσε το βασιλικό διάταγμα του 1978, η Επιτροπή επέτρεψε τη χορήγηση αυτών των ενισχύσεων για «επενδυτικές πράξεις» τηρουμένης της «διαδικασίας ελέγχου» που προβλέπεται από την απόφαση 75/397 (σ. 2 του εγγράφου).

47 Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι, αν οι ενισχύσεις που χορηγούνται από τις βελγικές αρχές στο πλαίσιο του εν λόγω γενικού καθεστώτος δεν προορίζονται για επενδύσεις, δεν ισχύουν ως προς αυτές οι εγκρίσεις της Επιτροπής και, ως εκ τούτου, οι ενισχύσεις αυτές πρέπει να κοινοποιούνται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

48 Πρέπει, εξάλλου, να προστεθεί ότι, όπως ορθώς υποστηρίζει η Επιτροπή, οι ενισχύσεις λειτουργίας, δηλαδή οι ενισχύσεις που αποβλέπουν στο να απαλλάξουν μια επιχείρηση από τις δαπάνες στις οποίες θα έπρεπε η ίδια να υποβληθεί στο πλαίσιο της τρέχουσας διαχειρίσεως των συνήθων δραστηριοτήτων της, δεν εμπίπτουν καταρχήν στο πεδίο εφαρμογής του προμνησθέντος άρθρου 92, παράγραφος 3, και, συνεπώς, δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι έχουν επιτραπεί με την απόφαση 75/397 και το έγγραφο της 25ης Μαΐου 1978. Πράγματι, κατά τη νομολογία, οι ενισχύσεις αυτές νοθεύουν, καταρχήν, τους όρους του ανταγωνισμού στους τομείς στους οποίους χορηγούνται, χωρίς ωστόσο να καθιστούν, ως εκ της φύσεώς τους, δυνατή την επίτευξη ενός από τους

στόχους που καθορίζουν οι προμνησθείσες εξαιρετικές διατάξεις (βλ. συναφώς τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 6ης Νοεμβρίου 1990, C-86/89, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-3891, και της 14ης Φεβρουαρίου 1990, C-301/87, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-307).

49 Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι, στο πλαίσιο του βασιλικού διατάγματος του 1978, δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 3, στοιχείο a, του νόμου 1959, το οποίο απαριθμεί τις πράξεις επενδύσεων οι οποίες μπορούν τα τύχουν γενικών ενισχύσεων. Ως εκ τούτου, το εν λόγω βασιλικό διάταγμα δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιτρέπει τη χορήγηση εγκεκριμένων γενικών ενισχύσεων μη προοριζομένων για επενδυτικές πράξεις.

2. Επί της φύσεως των επιδίκων πράξεων

Επιχειρήματα των διαδίκων

50 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, έστω και αν είχε εφαρμογή στη προκειμένη περίπτωση το άρθρο 3, στοιχείο a, του νόμου του 1959, η Επιτροπή υπέπεσε σε πλάνη κατά την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, θεωρώντας ότι τόσο η εκπόνηση μελετών προωθήσεως των πωλήσεων και οι έρευνες αγοράς όσο και οι αγορές εξοπλισμού προς εκμίσθωση δεν συνιστούσαν επενδυτικές πράξεις υπό την έννοια αυτής της διατάξεως. Συγκεκριμένα, οι εν λόγω πράξεις απέβλεπαν στη μελλοντική απόδοση της επιχειρήσεως και, ως εκ τούτου, θα αποτελούσαν αντικείμενο αποσβέσεων σε λογιστικό και φορολογικό επίπεδο. Ειδικότερα, οι πράξεις που συνίστανται στην εκπόνηση μελετών προωθήσεως των πωλήσεων και στις έρευνες αγοράς έδωσαν στην προσφεύγουσα τη δυνατότητα να λανσάρει νέα προϊόντα στην αγορά, να διεισδύσει σε νέες αγορές και να ενισχύσει την παρουσία της στις υφιστάμενες αγορές. Όσον αφορά την αγορά εξοπλισμού προς εκμίσθωση, στον ισολογισμό της περιλαμβανόταν στο μέρος των «παγίων ενεργητικών στοιχείων» και της επέτρεπε την ανάπτυξη

μιας νέας δραστηριότητας. Εξάλλου, η προσφεύγουσα αμφισβητεί την ορθότητα της αντιρρήσεως της Επιτροπής, η οποία αναφέρεται στην απόφαση και σύμφωνα με την οποία η αγορά του προς εκμίσθωση εξοπλισμού δεν συμβάλλει στη δημιουργία, επέκταση, μετατροπή ή εκσυγχρονισμό της διαρθρώσεως της Siemens αλλά των επιχειρήσεων οι οποίες μισθώνουν τον εν λόγω εξοπλισμό. Συγκεκριμένα, το άρθρο 1, στοιχείο a, του νόμου του 1959 προέβλεπε ρητώς ότι οι πράξεις που μπορούν να τύχουν ενισχύσεως μπορούν να πραγματοποιούνται είτε από τις βιομηχανικές ή βιοτεχνικές επιχειρήσεις που λαμβάνουν τη γενική ενίσχυση είτε από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου, όπως είναι οι εν λόγω μισθωτές του εν λόγω εξοπλισμού. Συνεπώς, κατά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή προέβη σε εσφαλμένη εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και, συγχρόνως, παρέβη την απόφαση 75/397 και το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

51 Η Επιτροπή απαντά, αφενός, ότι οι ενισχύσεις που προορίζονται για διαφημιστικές εκστρατείες και έρευνες αγοράς συνιστούν καταφανώς ενισχύσεις λειτουργίας της Siemens. Συγκεκριμένα, οι πράξεις που αφορούν «το λανσάρισμα νέων προϊόντων ή την διείσδυση σε νέες αγορές», όπως οι επίδικες, αποτελούν δραστηριότητες εμπορίας που εμπίπτουν στις συνήθεις δραστηριότητες λειτουργίας και δεν μπορούν, συνεπώς, να τύχουν γενικών ενισχύσεων κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3, στοιχείο a, του νόμου του 1959.

52 Η Επιτροπή υπογραμμίζει, αφετέρου, ότι η δραστηριότητα εκμισθώσεως εξοπλισμού αφορά ουσιαστικά την εμπορία των προϊόντων και δεν μπορεί, ως εκ τούτου, να εκσυγχρονίσει τη διάρθρωση της Siemens. Συγκεκριμένα, η παραγγελία εξοπλισμού έγινε μετά την υπογραφή της συμβάσεως μισθώσεως και οι χορηγηθείσες ενισχύσεις εμφάνιζαν «άμεση αναλογία» προς το προϊόν της εκμισθώσεως, καθόσον το μίσθωμα του εξοπλισμού εξηρτάτο αναγκαστικά, κατά την Επιτροπή, από το τίμημα που καταβλήθηκε για την αγορά του και το οποίο είχε, στην προκειμένη περίπτωση, επιδοτηθεί. Συνεπώς, οι ενισχύσεις αυτές συνιστούσαν διαρκή επιδότηση της εμπορικής δραστηριότητας της Siemens και, με τον τρόπο αυτό, ενίσχυαν τεχνητώς την οικονομική κατάστασή της, με κίνδυνο νοθεύσεως του ανταγωνισμού. Το γεγονός ότι, σε λογιστικό και φορολογικό επίπεδο, θα υπήρχε απόσβεση των δαπανών για την αγορά του εξοπλισμού, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, είναι αδιάφορο από πλευράς εκτιμήσεως του συμβατού των χορηγηθεισών ενισχύσεων με το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, λαμβανομένου υπόψη ότι η έννοια της ενισχύσεως αποτελεί αποκλειστικώς έννοια του κοινοτικού δικαίου.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

53 Εφόσον το έγγραφο της 25ης Μαΐου 1978 δεν επιτρέπει τη χορήγηση ενισχύσεων υπό μορφή πριμοδοτήσεως κεφαλαίου παρά μόνο για τη χρηματοδότηση επενδύσεων, πρέπει να εξεταστεί αν οι επίδικες ενισχύσεις προορίζονται για τη χρηματοδότηση επενδύσεων. Συναφώς, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι η εξέταση αυτή ενέχει εκτιμήσεις που πρέπει να γίνονται σε κοινοτικό πλαίσιο (απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 1980, 730/79, Phillip Morris Holland κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 13, σκέψη 24) και, ως εκ τούτου, τα επιχειρήματα λογιστικού και φορολογικού χαρακτήρα που αρύεται η προσφεύγουσα από το εθνικό δίκαιο δεν μπορούν να προβληθούν λυσιτελώς εν προκειμένω.

54 Όσον αφορά τις ενισχύσεις για τις διαφημιστικές εκστρατείες και τις έρευνες αγοράς, από την αίτηση που υπέβαλε η προσφεύγουσα στις βελγικές αρχές στις 30 Σεπτεμβρίου 1985, και η οποία επιγραφόταν «Επενδυτικό πρόγραμμα ύψους 113 600 000 BFR για τη Siemens Βρυξελλών», προκύπτει ότι «επενδύσεις σε άυλα στοιχεία ύψους 37 600 000 BFR προβλέπονται για την εμπορία και την προώθηση νέων προϊόντων, όπως ο ατομικός ηλεκτρονικός υπολογιστής και το σύστημα ενδογραφειακής επικοινωνίας "HICOM"». Ομοίως, από το σχόλιο του επενδυτικού προγράμματος, που επισυναπτόταν στην αίτηση χορηγήσεως ενισχύσεως της 29ης Σεπτεμβρίου 1986, προκύπτει ότι «η βελγική αγορά στους τομείς της μηχανοργανώσεως γραφείου, της πληροφορικής και της αυτοματοποιήσεως των μεθόδων παραγωγής γνωρίζει θεαματική άνθιση» και ότι «[η Siemens], προκειμένου να διατηρήσει, και μάλιστα να αυξήσει το μερίδιο αγοράς που κατέχει στους τομείς αυτούς, θα εντατικοποιήσει στα προσεχή έτη τις δραστηριότητες εμπορίας».

55 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι οι ενισχύσεις αυτές προορίζονταν για την εμπορία των προϊόντων Siemens, η οποία αποτελεί τρέχουσα δραστηριότητα της εν λόγω επιχειρήσεως. Ως εκ τούτου, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως ενισχύσεις επενδύσεων καλυπτόμενες από την απόφαση της Επιτροπής της 25ης Μαΐου 1978 με την οποία επετράπη η χορήγηση πριμοδοτήσεων κεφαλαίου στις ενισχύσεις επενδύσεων.

56 Όσον αφορά τις ενισχύσεις που προορίζονταν για την πράξη της αγοράς εξοπλισμού προς εκμίσθωση, η οποία συνίσταται στην εκ μέρους της Siemens αγορά εξοπλισμού από εταιρίες του ομίλου και τη διάθεση του εξοπλισμού αυτού στην αγορά μέσω εκμισθώσεως, από τα δικαιολογητικά που επισυνάπτονταν στις αιτήσεις χορηγήσεως ενισχύσεως της 19ης Ιουλίου 1985, της 30ής Ιουνίου 1986, της 15ης Ιουλίου 1986 και της 12ης Αυγούστου 1987 προκύπτει ότι η ίδια η Siemens εξομοιώνει την εν λόγω πράξη προς «κλασική πώληση» και αναφέρει ότι, «χάρη σ' αυτή τη μέθοδο πωλήσεως», η εταιρία «μπόρεσε να βελτιώσει σημαντικά τη θέση (της) στην αγορά στον τομέα της πληροφορικής και της μηχανοργανώσεως γραφείου» (βλ. ιδίως το δικαιολογητικό που επισυνάπτεται στο έγγραφο της 12ης Αυγούστου 1987).

57 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι αυτή η πράξη δεν συνεπάγεται καμία τεχνική ή διαρθρωτική μεταβολή και δεν ευνοεί κανενός είδους ανάπτυξη της Siemens πέραν της οικονομικής. Όπως ανέφερε η καθής, οι ενισχύσεις αυτές επέτρεψαν, πράγματι, στη Siemens να προσφέρει επί ένα ορισμένο χρονικό διάστημα στους πελάτες τεχνητώς ευνοϊκούς όρους και να αυξήσει αδικαιολογήτως το περιθώριο κέρδους της.

58 Τέλος, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι οι επίδικες ενισχύσεις συμβάλλουν στη δημιουργία, την επέκταση, τη μετατροπή ή τον εκσυγχρονισμό των τρίτων επιχειρήσεων στις οποίες εκμισθώνεται ο εξοπλισμός και ότι, συνεπώς, εμπίπτουν στο γενικό καθεστώς των επιτρεπομένων ενισχύσεων. Πράγματι, οι επιχειρήσεις αυτές καταβάλλουν ένα μίσθωμα καθοριζόμενο ελεύθερα από τη Siemens, που παραμένει, συνεπώς, η μόνη αποδέκτρια των εν λόγω ενισχύσεων, οι οποίες της επιτρέπουν να μειώνει το εφαρμοζόμενο μίσθωμα και να νοθεύει κατά τον τρόπο αυτό τον ανταγωνισμό με τις άλλες ανταγωνίστριες επιχειρήσεις.

59 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι ούτε οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν για τις διαφημιστικές εκστρατείες και τις έρευνες αγοράς ούτε οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν για την αγορά εξοπλισμού προς εκμίσθωση καλύπτονται, ως εκ της φύσεώς τους, από την απόφαση 75/397 και το έγγραφο της 25ης Μαΐου 1978.

3. Επί της υπερβάσεως των ορίων πέραν των οποίων απαιτείται κοινοποίηση των γενικών ενισχύσεων

Επιχειρήματα των διαδίκων

60 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι κακώς η Επιτροπή θεώρησε ότι οι ενισχύσεις για την αγορά εξοπλισμού προς εκμίσθωση υπερέβαιναν τα όρια της υποχρεώσεως κοινοποιήσεως. Αμφισβητεί, ιδίως, ότι η ίδια προέβη σε τεχνητή κατάτμηση των αιτήσεων χορηγήσεως ενισχύσεως, δεδομένου ότι, όπως υποστήριξαν οι βελγικές αρχές κατά τη διοικητική διαδικασία, κάθε αίτηση χορηγήσεως ενισχύσεως αφορούσε ένα σύνολο χωριστών επενδύσεων, οι οποίες εμφανίζονταν συγκεντρωτικά μόνο για λόγους απλουστεύσεως των διοικητικών διατυπώσεων. Συνεπώς, η απόφαση δεν συνιστά παράβαση, αφενός, των κανόνων που καθορίστηκαν, όσον αφορά την κοινοποίηση των ενισχύσεων, με το έγγραφο της Επιτροπής της 14ης Σεπτεμβρίου 1979, το οποίο αναπροσάρμοσε τα όρια που προέβλεπε η απόφαση 75/397, και, αφετέρου, του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

61 Η Επιτροπή παρατηρεί, όσον αφορά την υπέρβαση των ορίων, ότι η προσφεύγουσα αντιφάσκει όταν ισχυρίζεται ότι κάθε αίτηση χορηγήσεως ενισχύσεως αφορούσε ένα σύνολο χωριστών επενδύσεων και ότι κάθε σύστημα πληροφορικής ή τηλεπικοινωνιών αποτελούσε χωριστή επένδυση, εφόσον δεν εξηγεί ακριβώς τα κριτήρια της κατατμήσεως των επενδυτικών προγραμμάτων και δεν δικαιολογεί τη συγκέντρωση των επί μέρους αιτήσεων.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

62 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι αντιρρήσεις της προσφεύγουσας όσον αφορά την υπέρβαση των ορίων κοινοποιήσεως καθίστανται άνευ αντικειμένου. Πράγματι, εφόσον κρίθηκε ότι οι επίδικες ενισχύσεις, λόγω της φύσεώς τους ως ενισχύσεων λειτουργίας της επιχειρήσεως, δεν καλύπτονταν από την έγκριση του γενικού καθεστώτος, η οποία παρασχέθηκε με την απόφαση 75/397 και το

έγγραφο της 25ης Μαΐου 1978, δεν υφίσταται πλέον λόγος να εξεταστεί αν τηρήθηκαν οι όροι των αποφάσεων αυτών, όπως ο όρος που αφορά τα όρια της υποχρεώσεως κοινοποιήσεως.

4. Επί του χαρακτηρισμού ορισμένων πράξεων ως αφορωσών διαφημιστικές εκστρατείες καθώς και επί του χαρακτηρισμού των συμβάσεων μισθώσεως ως συμβάσεων χρηματοδοτικής μισθώσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

63 Η προσφεύγουσα προσάπτει στην Επιτροπή ότι θεώρησε ότι οι επενδύσεις αυτές αφορούσαν διαφημιστικές εκστρατείες, ενώ αποσκοπούσαν στη βελτίωση των μεθόδων προωθήσεως των πωλήσεων.

64 Η προσφεύγουσα προσάπτει, επίσης, στην Επιτροπή ότι χαρακτήρισε ενίοτε τις συμβάσεις μισθώσεως ως συμβάσεις χρηματοδοτικής μισθώσεως και ότι από αυτό συνήγαγε, με την απόφασή της, ότι οι επίδικες πράξεις αποτελούσαν πράξεις λειτουργίας της επιχειρήσεως και όχι επενδυτικές πράξεις.

65 Η Επιτροπή απαντά ότι ο χαρακτηρισμός των ενισχύσεων ως ενισχύσεων «για διαφημιστικές εκστρατείες» βασίστηκε στην περιγραφή των πράξεων της Siemens που περιέχεται στα παραρτήματα του εγγράφου που διαβιβάστηκε στην Επιτροπή από τις βελγικές αρχές στις 26 Νοεμβρίου 1991, όπου γίνεται λόγος περί διαφημίσεως, προωθήσεως προϊόντων, λανσαρίσματος νέων προϊόντων και, συνεπώς, περί εμπορίας.

66 Εξάλλου, σχετικά με την αναφορά στη χρηματοδοτική μίσθωση, η Επιτροπή αναφέρει ότι υπήρξε μεταφραστικό σφάλμα αλλά ότι η ίδια δεν έλαβε υπόψη της παρά μόνον το γεγονός ότι ο εξοπλισμός, ο οποίος ανήκε στην προσφεύγουσα, εκμισθώθηκε.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

67 Όσον αφορά τον χαρακτηρισμό ορισμένων πράξεων ως αφορωσών διαφημιστικές εκστρατείες, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι η ίδια η προσφεύγουσα είναι εκείνη η οποία, με τις αιτήσεις χορηγήσεως ενισχύσεως, περιέγραψε τις πράξεις αυτές ως έχουσες ως αντικείμενο «την εμπορία» και «την προώθηση νέων προϊόντων» (βλ. τα έγγραφα της 30ής Σεπτεμβρίου 1985 και της 29ης Σεπτεμβρίου 1986) με την οργάνωση «διαφημιστικής εκστρατείας για την προώθηση της συντονισμένης χρήσεως ηλεκτρονικών υπολογιστών, ατομικών ηλεκτρονικών υπολογιστών, τηλεφωνικών κέντρων, κεντρικών συστημάτων υπηρεσιών και τερματικών» (βλ. το «σχόλιο επί του επενδυτικού προγράμματος» που επισυνάπτεται στο έγγραφο της 29ης Σεπτεμβρίου 1986).

68 Εξάλλου, το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι ο χαρακτηρισμός των συμβάσεων μισθώσεως ως συμβάσεων χρηματοδοτικής μισθώσεως υπάρχει στην απόφαση καθώς και στην αλληλογραφία που αντηλλάγη μεταξύ των βελγικών αρχών και της Επιτροπής (βλ. το έγγραφο των βελγικών αρχών της 13ης Μαρτίου 1992), αλλά ότι, καθώς η Επιτροπή, αποφαινόμενη ως προς τη φύση των εν λόγω πράξεων, ουδέποτε έλαβε, στη συγκεκριμένη περίπτωση, υπόψη της το χρηματοδοτικό στοιχείο των πράξεων που αναφέρονται ως χρηματοδοτικές μισθώσεις, αυτός ο χαρακτηρισμός δεν επηρέασε την εκτίμηση αυτών των δραστηριοτήτων της Siemens. Συνεπώς, η απόφαση δεν εμφανίζει καμία αντίφαση ή ασάφεια.

69 Επομένως, η αιτίαση της προσφεύγουσας είναι καθαρά ορολογικής φύσεως και δεν μπορεί να επηρεάσει τη φύση των επιδίκων επιδοτήσεων ως ενισχύσεων λειτουργίας.

70 Βάσει όλων των ανωτέρω σκέψεων, το Πρωτοδικείο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν για διαφημιστικές εκστρατείες και έρευνες αγοράς, καθώς και εκείνες που χορηγήθηκαν για την αγορά εξοπλισμού προς εκμίσθωση δεν εμπίπτουν στο καθεστώς γενικών ενισχύσεων που ενέκρινε η Επιτροπή και, ως εκ τούτου, όλοι οι συναφείς λόγοι ακυρώσεως που προέβαλε η προσφεύγουσα είναι απορριπτέοι.

Γ — *Όσον αφορά τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης στις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν για διαφημιστικές εκστρατείες, έρευνες αγοράς και την αγορά εξοπλισμού προς εκμίσθωση*

Επιχειρήματα των διαδίκων

71 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή, θεωρώντας ότι στις επίδικες ενισχύσεις δεν μπορούσαν να εφαρμοστούν οι παρεκκλίσεις που προβλέπονται από το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης, προέβη σε μη ορθή εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και, συνεπώς, παρέβη τη διάταξη αυτή.

72 Πρώτον, η προσφεύγουσα αναφέρει ότι κακώς η Επιτροπή θεωρεί τις επενδύσεις για την εκπόνηση μελετών προωθήσεων των πωλήσεων και για έρευνες αγοράς ως γενικά έξοδα λειτουργίας τα οποία μια επιχείρηση φέρει στο πλαίσιο των συνήθων δραστηριοτήτων της. Κατά την προσφεύγουσα, πρόκειται για επενδύσεις σε άυλα στοιχεία που αποτελούν το αντικείμενο αποσβέσεως σε λογιστικό και φορολογικό επίπεδο και τα οποία της επέτρεψαν να λανσάρει νέα προϊόντα, να διεισδύσει σε νέες αγορές ή να ενισχύσει την παρουσία της σε ήδη υφιστάμενες αγορές. Συνεπώς, οι επενδύσεις αυτές απέβλεπαν στην ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της και στη βελτίωση των δομών της.

73 Δεύτερον, η προσφεύγουσα αμφισβητεί ότι οι πράξεις αγοράς εξοπλισμού προς εκμίσθωση μπορούν να χαρακτηρισθούν ως δραστηριότητες λειτουργίας. Οι πράξεις αυτές αποτελούν, κατά την προσφεύγουσα, μέρος των παγίων στοι-

χείων του ενεργητικού της εταιρίας και συνιστούν επενδύσεις κατά το βελγικό φορολογικό και λογιστικό δίκαιο. Ομοίως, ο εξοπλισμός που εκμισθώνεται αποτελεί το αντικείμενο μόνιμης παραχωρήσεως της χρήσεως, δεδομένου ότι οι πελάτες δεν αγοράζουν τον μισθωμένο εξοπλισμό κατά τη λήξη της συμβάσεως μισθώσεως αλλά συνάπτουν νέα σύμβαση για τη μίσθωση πιο σύγχρονου εξοπλισμού. Κατά συνέπεια, οι επίδικες πράξεις δεν αποβλέπουν στην ενθάρρυνση μιας επενδυτικής δραστηριότητας.

74 Η Επιτροπή επαναλαμβάνει ότι οι ενισχύσεις που χορηγούνται για διαφημιστικές εκστρατείες και έρευνες αγοράς έχουν ως σκοπό να επιτρέψουν στην επιχείρηση να λανσάρει νέα προϊόντα, να διεισδύσει σε νέες αγορές ή να ενισχύσει την παρουσία της στις ήδη υφιστάμενες αγορές και ότι, ως εκ τούτου, πρέπει να θεωρούνται ως δαπάνες εμπορίας που εμπίπτουν στις συνήθεις δραστηριότητες της επιχειρήσεως και, επομένως, αποτελούν δαπάνες λειτουργίας. Ομοίως, οι ενισχύσεις που χορηγούνται για την αγορά εξοπλισμού προς εκμίσθωση προορίζονται για μια δραστηριότητα καθαρά εμπορικού χαρακτήρα, δεδομένου ότι ο εξοπλισμός αυτός δεν αποβλέπει στον εκσυγχρονισμό ούτε της Siemens ούτε των επιχειρήσεων που είναι πελάτες της. Η Επιτροπή υπογραμμίζει, εξάλλου, ότι το μίσθωμα καθορίζεται ελεύθερα από τη Siemens και υποστηρίζει ότι το στοιχείο αυτό επιβεβαιώνει το ότι οι τρίτες επιχειρήσεις δεν είναι αποδέκτριες των εν λόγω ενισχύσεων.

75 Τέλος, η Επιτροπή προσθέτει ότι η ενδεχόμενη λογιστική απόσβεση, σε διάστημα πολλών ετών, των εν λόγω δαπανών ή η ταξινόμησή τους κατά το εθνικό φορολογικό δίκαιο δεν μπορεί να επηρεάσει την κρίση ως προς τη φύση των ενισχύσεων, η οποία εξαρτάται από τις οικονομικές επιπτώσεις της εξεταζομένης επεμβάσεως.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

76 Το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι, κατά πάγια νομολογία, οι ενισχύσεις λειτουργίας δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να θεωρηθούν, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης, ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά, καθόσον, από την ίδια τη φύση τους, ενέχουν κίνδυνο

αλλοιώσεως των όρων του εμπορίου σε βαθμό αντίθετο προς το κοινό συμφέρον (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις Ιταλία κατά Επιτροπής, σκέψη 18, και Γαλλία κατά Επιτροπής, σκέψη 49).

77 Στην υπό κρίση περίπτωση, όπως ήδη εκρίθη (βλ. σκέψεις 53 έως 59), τόσο οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν για διαφημιστικές εκστρατείες και έρευνες αγοράς όσο και εκείνες που χορηγήθηκαν για την αγορά εξοπλισμού προς εκμίσθωση προορίζονται για την εμπορία των προϊόντων Siemens. Εφόσον η εμπορία συνιστά συνήθη και τρέχουσα δραστηριότητα των επιχειρήσεων, οι ενισχύσεις αυτές αποτελούν ενισχύσεις στη λειτουργία της επιχειρήσεως, οι οποίες, αφενός, δεν διευκολύνουν την «ανάπτυξη» κανενός οικονομικού τομέα και, αφετέρου, παρέχουν στην προσφεύγουσα τεχνητή χρηματοδοτική στήριξη η οποία νοθεύει σε διαρκή βάση των ανταγωνισμό και επηρεάζει το εμπόριο σε βαθμό αντίθετο προς το κοινό συμφέρον.

78 Συνεπώς, η προβλεπόμενη από το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', παρέκκλιση από την αρχή της απαγορεύσεως των ενισχύσεων δεν έχει εφαρμογή στην υπό κρίση περίπτωση. Επομένως, ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως είναι αβάσιμος.

II — *Ως προς τη νομιμότητα του άρθρου 2, δεύτερο και τρίτο εδάφιο, της αποφάσεως, καθόσον η διάταξη αυτή διατάσσει την αναζήτηση των ενισχύσεων και επιβάλλει την καταβολή τόκων*

79 Κατά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή, διατάσσοντας την επιστροφή των καταβληθεισών ενισχύσεων, «πλέον τόκων υπολογιζομένων από την ημερομηνία χορηγήσεως των ενισχύσεων», δεν αποκαθιστά την προτέρα κατάσταση αλλά θέτει την προσφεύγουσα σε θέση δυσμενέστερη από εκείνη των ανταγωνιστών της, επιβάλλοντάς της μια οικονομική επιβάρυνση. Πράττοντας αυτό, η Επιτροπή, αφενός, παρέβη το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, το οποίο επιβάλλει την αποκατάσταση της προ της χορηγήσεως της ενισχύσεως καταστάσεως, και, αφετέρου, επιβάλλει κύρωση στην προσφεύγουσα χωρίς να διαθέτει νομική βάση προς τούτο. Οι αιτιάσεις της προσφεύγουσας αναφέρονται τόσο στο ότι δεν ελήφθησαν υπόψη οι επιπτώσεις των φόρων που κατέβαλε η Siemens κατά τον καθορισμό του ποσού των ενισχύσεων που πρέπει να επιστραφούν όσο και στην καταβολή τόκων.

Α — *Όσον αφορά τη λήψη υπόψη, κατά την αναζήτηση των ενισχύσεων, των φόρων που κατέβαλε η προσφεύγουσα*

Επιχειρήματα των διαδίκων

80 Κατά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή, επιβάλλοντας την αναζήτηση ολοκλήρου του ποσού των παρανόμων ενισχύσεων, δεν τήρησε την αρχή της αποκαταστάσεως της προτέρας καταστάσεως αλλά επέβαλε στην προσφεύγουσα μια οικονομική επιβάρυνση, συνιστάμενη στο ότι η Siemens κατέβαλε τον φόρο εταιριών επί του ποσού των χορηγηθεισών ενισχύσεων. Η Επιτροπή όφειλε, χωρίς καν να χρειάζεται να υπολογίσει τις φορολογικές επιπτώσεις και το καθαρό κόστος της επιστροφής των ενισχύσεων, να προβλέψει ότι η εθνική αρχή που οφείλει να προβεί στην αναζήτηση της ενισχύσεως θα έχει τη δυνατότητα να λάβει υπόψη της τις επιπτώσεις των κανόνων του φορολογικού δικαίου προκειμένου να καθορίσει το ποσό που θα πρέπει να επιστραφεί.

81 Η Επιτροπή απαντά ότι η διαδικασία αναζητήσεως των ενισχύσεων δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητά της και διέπεται από τις εθνικές διατάξεις. Γι' αυτό ακριβώς περιορίζεται να υπολογίζει το ακαθάριστο ποσό που πρέπει να επιστραφεί ανεξαρτήτως της φορολογικής καταστάσεως του αποδέκτη της ενισχύσεως. Εναπόκειται, συνεπώς, στις βελγικές αρχές να υπολογίσουν τις επιπτώσεις των εθνικών φορολογικών τους κανόνων και να εφαρμόσουν τις διατάξεις τους περί εισπράξεως των απαιτήσεων του Δημοσίου λαμβάνοντας υπόψη το συμφέρον της Κοινότητας. Η προβαλλόμενη από την προσφεύγουσα ανυπαρξία σχετικών ειδικών διατάξεων στο βελγικό δίκαιο δεν μπορεί να αναιρέσει αυτή την παραπομπή στην εθνική νομοθεσία και να επιτρέψει στην Επιτροπή να υποκαταστήσει τις εθνικές αρχές.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

82 Πρέπει να υπενθυμιστεί ότι, κατά πάγια νομολογία, ελλείψει κοινοτικών διατάξεων σχετικά με τη διαδικασία αναζητήσεως των χωρίς νόμιμη αιτία καταβλη-

θέντων ποσών, η αναζήτηση των παρανόμως χορηγηθεισών ενισχύσεων πρέπει να πραγματοποιείται σύμφωνα με τους κανόνες του εθνικού δικαίου. Ωστόσο, η εφαρμογή του εθνικού δικαίου δεν πρέπει να θίγει το πεδίο ενέργειας και την αποτελεσματικότητα του κοινοτικού δικαίου. Με άλλες λέξεις, η εφαρμογή των εθνικών διατάξεων, αφενός, δεν πρέπει να καθιστά πρακτικώς αδύνατη την αναζήτηση των παρανόμως χορηγηθέντων ποσών και, αφετέρου, δεν πρέπει να εισάγει διακρίσεις σε σχέση προς ανάλογες περιπτώσεις που διέπονται αποκλειστικά από την εθνική νομοθεσία (βλ. τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 21ης Σεπτεμβρίου 1983, 205/82 έως 215/82, Deutsche Milchkontor κ.λπ., Συλλογή 1983, σ. 2633, σκέψεις 18 έως 25, και της 2ας Φεβρουαρίου 1989, 94/87, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 1989, σ. 175, σκέψη 12).

83 Συνεπώς, η Επιτροπή δεν πρέπει, με τις αποφάσεις με τις οποίες διατάσσει την αναζήτηση κρατικών ενισχύσεων, να προβαίνει στον υπολογισμό των επιπτώσεων του φόρου επί του ποσού των ενισχύσεων που πρέπει να επιστραφούν, καθόσον ο υπολογισμός αυτός εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του εθνικού δικαίου, αλλά οφείλει να περιορίζεται στην υπόδειξη του ακαθάριστου αναζητητέου ποσού. Αυτό δεν εμποδίζει τις εθνικές αρχές, κατά την αναζήτηση των ενισχύσεων, να αφαιρούν ενδεχομένως από το αναζητητέο ποσό ορισμένα ποσά κατ' εφαρμογήν των εθνικών τους κανόνων, υπό την προϋπόθεση ότι η εφαρμογή αυτών των εθνικών κανόνων δεν καθιστά πρακτικώς αδύνατη την εν λόγω αναζήτηση ή δεν εισάγει διακρίσεις σε σχέση προς ανάλογες περιπτώσεις που διέπονται αποκλειστικά από το εσωτερικό δίκαιο.

84 Στην υπό κρίση περίπτωση, δεδομένου ότι το άρθρο 2 της αποφάσεως καθορίζει το ακαθάριστο ποσό που πρέπει να αναζητηθεί και παραπέμπει στις συναφείς «διαδικασίες και (...) διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας», ορίζεται ρητώς ότι οι λεπτομέρειες του τρόπου εκτελέσεως της αποφάσεως διέπονται από το εσωτερικό δίκαιο. Το γεγονός ότι η Επιτροπή, με την προσβαλλόμενη απόφαση, δεν αναφέρθηκε ρητώς στο ενδεχόμενο μειώσεως του αναζητητέου ποσού κατά το ύψος των φόρων που καταβλήθηκαν επί των χορηγηθεισών ενισχύσεων δεν εμποδίζει τις βελγικές αρχές να λάβουν υπόψη τους, κατά τον χρόνο εκτελέσεως της αποφάσεως, των φόρων που κατέβαλε η Siemens επί του ποσού της αναζητητέας ενισχύσεως.

85 Συνεπώς, σύμφωνα με τους όρους της αποφάσεως, η προσφεύγουσα μπορεί, εν ανάγκη, να επικαλεστεί ενώπιον των αρμοδίων εθνικών αρχών όλες τις τυχόν οικονομικής φύσεως επιβαρύνσεις ή διακρίσεις που θα μπορούσαν να προκύψουν από την επιστροφή του ονομαστικού ποσού των χορηγηθεισών ενισχύσεων.

86 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το άρθρο 2 της αποφάσεως δεν επέβαλε στην προσφεύγουσα καμία οικονομική επιβάρυνση και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να γίνει λόγος περί παραβάσεως του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

Β — *Όσον αφορά την επιβολή τόκων κατά την επιστροφή των ενισχύσεων*

Επιχειρήματα των διαδίκων

87 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί την επιβολή τόκων επί των αναζητητέων ποσών από την ημερομηνία χορηγήσεως των επιδίκων ενισχύσεων. Αναφέρει ότι μεταξύ της ημερομηνίας αυτής και της πραγματικής καταβολής των ενισχύσεως μεσολαβεί ένα σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα. Εξάλλου, υποστηρίζει ότι, εφόσον το επιστρεπτέο ποσό πρέπει να υπολογιστεί όχι βάσει του συνολικού ποσού των χορηγηθεισών ενισχύσεων αλλά βάσει του ποσού το οποίο η προσφεύγουσα πράγματι έλαβε μετά την καταβολή του φόρου εταιριών, τόκοι οφείλονται μόνον επί του τελευταίου αυτού ποσού. Η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι η βελγική νομοθεσία, στην οποία η Επιτροπή παραπέμπει με την απόφασή της, δεν προβλέπει την καταβολή τόκων υπερημερίας επί των απαιτήσεων του Δημοσίου παρά μόνον όταν αφορούν ποσό καταβληθέν χωρίς νόμιμη αιτία το οποίο εισπράχθηκε κακοπίστως.

88 Η Επιτροπή απαντά στην προσφεύγουσα ότι στην ίδια εναπόκειται μόνο να υπολογίζει το ακαθάριστο ποσό που πρέπει να αναζητηθεί χωρίς να λαμβάνει υπόψη της τη φορολογική κατάσταση του αποδέκτη της ενισχύσεως, η οποία διαφέρει αναλόγως του κράτους μέλους. Εξηγεί ότι, μη έχοντας αρμοδιότητα προς καθορισμό της διαδικασίας αναζητήσεως των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν χωρίς νόμιμη αιτία, όφειλε να παραπέμψει «στην εφαρμογή διαδικασιών και διατάξεων της βελγικής νομοθεσίας και ιδίως εκείνων που αφορούν τους τόκους υπερημερίας επί των απαιτήσεων του Δημοσίου». Κατά συνέπεια, η εκτίμηση των επιπτώσεων της φορολογικής καταστάσεως του αποδέκτη στον υπολογισμό των τόκων ανήκει αποκλειστικά στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών. Όσον αφορά τον ισχυρισμό ότι στο βελγικό δίκαιο δεν υφίστανται ειδικές διαδικασίες και διατάξεις σχετικά με την εκ μέρους του Δημοσίου αναζήτηση ποσών καταβληθέντων χωρίς νόμιμη αιτία, καθώς και σχετικά με τους τόκους υπερημερίας επί των απαιτήσεων του Δημοσίου, η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι αυτό δεν μπορεί να αναιρέσει την παραπομπή στην εθνική νομοθεσία και

να επιτρέψει στην Επιτροπή να υποκαταστήσει τις εθνικές αρχές όσον αφορά τον καθορισμό της επιπτώσεως της φορολογικής καταστάσεως του αποδέκτη κατά τον υπολογισμό της βάσεως επί της οποίας πρέπει να εισπραχθούν τόκοι.

89 Η παρεμβαίνουσα αναφέρει, πρώτον, ότι το άρθρο 2, τρίτο εδάφιο, της αποφάσεως, που αφορά τους τόκους, στερείται νομικής βάσεως, καθόσον το κοινοτικό δίκαιο δεν περιλαμβάνει σχετικούς κανόνες. Κατά πάγια νομολογία, σε περίπτωση μη υπάρξεως κοινοτικής ρυθμίσεως, η αναζήτηση παρανόμων ενισχύσεων, συμπεριλαμβανομένων των τόκων, πρέπει να πραγματοποιείται αποκλειστικά κατ' εφαρμογήν των τυπικών και ουσιαστικών κανόνων του εθνικού δικαίου. Εξάλλου, η Γερμανική Κυβέρνηση δεν δέχεται ότι η καταβολή τόκων είναι αναγκαία προς αποκατάσταση της προτέρας καταστάσεως. Παρατηρεί ότι η απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Μαρτίου 1990, C-142/87, Βέλγιο κατά Επιτροπής (Συλλογή 1990, σ. I-959), την οποία επικαλείται η απόφαση της Επιτροπής, είναι άσχετη με το υπό κρίση ζήτημα. Η απόφαση αυτή ουδόλως αναφέρεται στην καταβολή, εκ μέρους του αποδέκτη των ενισχύσεων, τόκων επί των παρανόμως εισπραχθεισών ενισχύσεων, αλλά αποφαίνεται μόνο, με πολύ γενική διατύπωση, ότι η αναζήτηση των ενισχύσεων δεν αποτελεί, καταρχήν, δυσανάλογο μέτρο. Επιπλέον, η απόφαση αυτή του Δικαστηρίου δεν αναφέρει την ημερομηνία από την οποία αρχίζουν να υπολογίζονται οι εν λόγω τόκοι.

90 Η παρεμβαίνουσα υποστηρίζει, δεύτερον, ότι, στην αίτηση αναζητήσεως, η Επιτροπή όφειλε να λάβει υπόψη της τη θέση του αποδέκτη της ενισχύσεως κατ' εφαρμογήν των αρχών της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αναλογικότητας. Σε περιπτώσεις όπως η υπό κρίση, όπου οι ενισχύσεις χορηγήθηκαν στο πλαίσιο καθεστώτος το οποίο έχει κοινοποιηθεί και έχει εγκριθεί από την Επιτροπή, η Επιτροπή δεν μπορεί να επιβάλλει πρόσθετες κυρώσεις, όπως «η αναδρομική καταβολή τόκων».

91 Η παρεμβαίνουσα υποστηρίζει, τρίτον, ότι η επιβολή της υποχρεώσεως καταβολής τόκων είναι αντίθετη προς την πρακτική που εφαρμόζει η Επιτροπή στο θέμα αυτό.

92 Η Επιτροπή αμφισβητεί τους ισχυρισμούς της παρεμβαίνουσας. Υπογραμμίζει, καταρχάς, ότι το κοινοτικό δίκαιο επιβάλλει την καταβολή τόκων από την ημερομηνία χορηγήσεως των ενισχύσεων. Συναφώς, υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με

τη νομολογία του Δικαστηρίου, η αναζήτηση των ενισχύσεων αποτελεί τη λογική συνέπεια της διαπιστώσεως του παρανόμου χαρακτήρα των ενισχύσεων, καθόσον καθιστά δυνατή την αποκατάσταση της προτέρας καταστάσεως, υπό την έννοια του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης (προμνησθείσα απόφαση Βέλγιο κατά Επιτροπής). Κατ' αυτήν την έννοια, η νομική βάση της υποχρεώσεως καταβολής τόκων είναι ακριβώς η ίδια με εκείνη της υποχρεώσεως αναζητήσεως των παρανόμων ενισχύσεων. Η μη απαίτηση της καταβολής τόκων θα ισοδυναμούσε με τη διατήρηση, εκ μέρους της ενδιαφερομένης επιχειρήσεως, ενός μέρους των οικονομικών πλεονεκτημάτων που συνεπάγεται η χορήγηση της επίμαχης ενισχύσεως.

93 Η Επιτροπή παρατηρεί, εξάλλου, ότι στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση εναπόκειται να εκτιμήσει ενδεχομένως, στο πλαίσιο των μέσων που της παρέχονται από την εσωτερική έννομη τάξη και λαμβανομένων υπόψη των εξαιρετικών περιστάσεων που θα μπορούσαν να θεμελιώσουν την δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της όσον αφορά το νόμιμο της ενισχύσεως, αν μπορεί να ζητήσει ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου την καταβολή αποζημιώσεως από τις αρχές που της κατέβαλαν τις επίμαχες ενισχύσεις.

94 Τέλος, η Επιτροπή παρατηρεί ότι η απόφασή της είναι σύμφωνη προς τη διοικητική πρακτική που εφαρμόζει. Συγκεκριμένα, αφότου εξέδωσε, στις 4 Μαρτίου 1991, την «ανακοίνωση προς τα κράτη μέλη σχετικά με τον τρόπο κοινοποιήσεως των ενισχύσεων και τις διαδικαστικές λεπτομέρειες όσον αφορά τις ενισχύσεις που χορηγούνται κατά παράβαση των κανόνων του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΟΚ», οι αποφάσεις της σχετικά με τις παράνομες και ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά ενισχύσεις επιβάλλουν συστηματικά στους αποδέκτες των ενισχύσεων την υποχρέωση καταβολής «τόκων υπερημερίας» από την ημερομηνία χορηγήσεως της ενισχύσεως, εξαιρουμένων ορισμένων φακέλων που εμφανίζουν ιδιαιτερότητες.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

95 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι πρέπει καταρχάς να αποφανθεί επί των αιτιάσεων της παρεμβαίνουσας που αναφέρονται στο κατά πόσον συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο και την προηγούμενη πρακτική της Επιτροπής η επιβολή της υποχρεώσεως καταβολής τόκων επί των ποσών που πρέπει να αναζητηθούν ως παρανόμως χορηγηθείσες ενισχύσεις. Αν το Πρωτοδικείο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι αυτές οι αιτιάσεις δεν είναι βάσιμες, θα πρέπει να εξεταστούν οι

αιτιάσεις της προσφεύγουσας όσον αφορά τον τρόπο εκτελέσεως της υποχρεώσεως του κράτους να επιβάλει στον αποδέκτη των ενισχύσεων την υποχρέωση καταβολής τόκων.

96 Υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης προβλέπει ότι, όταν η Επιτροπή διαπιστώνει ότι μια κρατική ενίσχυση είναι ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά κατά το άρθρο 92 της Συνθήκης ή ότι αυτή η ενίσχυση εφαρμόζεται καταχρηστικώς, «αποφασίζει ότι το εν λόγω κράτος οφείλει να την καταργήσει ή να την τροποποιήσει εντός προθεσμίας που η ίδια καθορίζει». Από τη νομολογία του Δικαστηρίου απορρέει ότι αυτή η κατάργηση ή τροποποίηση, για να έχει πρακτική αποτελεσματικότητα, μπορεί να συνεπάγεται υποχρέωση απαιτήσεως της επιστροφής των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν κατά παράβαση της Συνθήκης (βλ. ιδίως την απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Ιουλίου 1973, 70/72, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 609, σκέψη 13). Ως εκ τούτου, στο μέτρο που η αναζήτηση μιας κρατικής ενισχύσεως ασυμβίβαστης με την κοινή αγορά αποσκοπεί στην αποκατάσταση της προτέρας καταστάσεως, δεν μπορεί, καταρχήν, να θεωρηθεί ως μέτρο δυσανάλογο προς τους στόχους των διατάξεων της Συνθήκης περί κρατικών ενισχύσεων (βλ. προμνησθείσα απόφαση Βέλγιο κατά Επιτροπής, σκέψη 66).

97 Από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι, καταρχήν, η αποκατάσταση της προ της καταβολής της παράνομης ενισχύσεως καταστάσεως προϋποθέτει την εξάλειψη όλων των οικονομικών πλεονεκτημάτων που απορρέουν από την ενίσχυση και τα οποία θίγουν τον ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς. Συνεπώς, μια απόφαση της Επιτροπής η οποία διατάσσει την επιστροφή παρανόμων ενισχύσεων κατ' εφαρμογήν του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης μπορεί να επιβάλλει την είσπραξη τόκων επί των χορηγηθέντων ποσών, προκειμένου να εξαλειφθούν τα παρεπόμενα οικονομικά πλεονεκτήματα από τις ενισχύσεις αυτές.

98 Όπως ανέφερε η Επιτροπή κατά τη διάρκεια της παρούσας δίκης, η μη απαίτηση, κατά την αναζήτηση των ενισχύσεων, τόκων επί των ποσών που χορηγήθηκαν παρανόμως θα ισοδυναμούσε με διατήρηση, εκ μέρους της επιχειρήσεως που έλαβε τα ποσά αυτά, των οικονομικών πλεονεκτημάτων που οφείλονται στη χορήγηση της παράνομης ενισχύσεως και τα οποία συνιστούν χορήγηση ατόκου δανείου. Θα επρόκειτο, συνεπώς, πράγματι για ενίσχυση η οποία θα νόθευε τον ανταγωνισμό ή θα ενείχε τον κίνδυνο νοθεύσεώς του.

99 Το Πρωτοδικείο υπογραμμίζει, ωστόσο, ότι, σύμφωνα με τις αρχές που μνημονεύθηκαν στις προηγούμενες σκέψεις, η είσπραξη τόκων είναι δυνατή μόνον προς αντιστάθμιση των οικονομικών πλεονεκτημάτων που απορρέουν πράγματι από τη θέση των ενισχύσεων στη διάθεση του αποδέκτη τους, πρέπει δε να είναι ανάλογη προς αυτά.

100 Στην υπό κρίση περίπτωση, η Siemens αποκόμισε ωφέλεια έχοντας στη διάθεσή της δωρεάν ένα ορισμένο ποσό επί ορισμένο χρονικό διάστημα. Συνεπώς, υπό τις συνθήκες αυτές, η υποχρέωση καταβολής τόκων που της επιβλήθηκε ανταποκρίνεται στον σκοπό της εξαλείψεως ενός οικονομικού πλεονεκτήματος, παρεπομένου σε σχέση προς το ποσό των αρχικώς χορηγηθεισών ενισχύσεων, και, επομένως, δικαιολογείται βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης.

101 Όσον αφορά τον καθορισμό της ημερομηνίας από την οποία αρχίζουν να υπολογίζονται οι τόκοι αυτοί, από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, αντίθετα προς τους ισχυρισμούς των διαδίκων, οι τόκοι αυτοί δεν είναι τόκοι υπερημερίας, ήτοι τόκοι οφειλόμενοι στην καθυστέρηση της εκτελέσεως της υποχρεώσεως επιστροφής των ενισχύσεων, αλλά αντιπροσωπεύουν ποσό ισοδύναμο προς το οικονομικό πλεονέκτημα που προέκυψε από τη δωρεάν θέση του επιδίκου κεφαλαίου στη διάθεση της προσφεύγουσας επί ορισμένο χρονικό διάστημα. Κατά συνέπεια, οι εν λόγω τόκοι δεν μπορούν να τρέχουν παρά από την ημερομηνία από την οποία ο αποδέκτης της ενισχύσεως διέθετε πράγματι το εν λόγω κεφάλαιο.

102 Συνεπώς, ο καθορισμός αυτής της ημερομηνίας δεν αποτελεί ζήτημα του τρόπου εκτελέσεως της υποχρεώσεως του κράτους προς απαίτηση τόκων, όπως ισχυρίζεται η Γερμανική Κυβέρνηση, αλλά συνιστά παράμετρο του υπολογισμού της εκτάσεως των βλαπτικών του ανταγωνισμού ωφελειών που άντλησε η επιχείρηση. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, στην Επιτροπή και όχι στις εθνικές αρχές εναπόκειται, καταρχήν, ο καθορισμός της ημερομηνίας από την οποία αρχίζουν να υπολογίζονται οι τόκοι αυτοί.

103 Εν προκειμένω, το άρθρο 2, τρίτο εδάφιο, της αποφάσεως ορίζει ότι οι τόκοι τρέχουν «από την ημερομηνία χορήγησης της παράνομης ενίσχυσης». Αντίθετα

προς ό,τι υποστηρίζει η προσφεύγουσα, μια τέτοια διάταξη πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι οι τόκοι αυτοί τρέχουν από την ημέρα κατά την οποία οι εν λόγω ενισχύσεις τέθηκαν πράγματι στη διάθεση του αποδέκτη. Συνεπώς, αυτή η διάταξη είναι σύμφωνη προς τους συναφείς κανόνες του κοινοτικού δικαίου.

104 Όσον αφορά τον ισχυρισμό περί προσβολής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης της Siemens όσον αφορά το νόμιμο των ενισχύσεων, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, το κοινοτικό δίκαιο δεν εμποδίζει να λαμβάνεται υπόψη από την εθνική νομοθεσία η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης κατά την αναζήτηση ενισχύσεων καταβληθεισών χωρίς νόμιμη αιτία, υπό την επιφύλαξη, ωστόσο, ότι οι προβλεπόμενες προϋποθέσεις είναι ίδιες με τις προϋποθέσεις για την αναζήτηση αμιγώς εθνικών οικονομικών παροχών και ότι λαμβάνεται πλήρως υπόψη το συμφέρον της Κοινότητας. Κατά συνέπεια, αφενός, οι αποδέκτες κρατικών ενισχύσεων που καταβλήθηκαν χωρίς νόμιμη αιτία δεν μπορούν να επικαλεστούν, κατά τον χρόνο της αποδόσεως των ενισχύσεων, παρά μόνον εξαιρετικές περιστάσεις στις οποίες στήριξαν δικαιολογημένα την εμπιστοσύνη τους όσον αφορά το νόμιμο της ενισχύσεως και, αφετέρου, στα εθνικά δικαστήρια και μόνον εναπόκειται να εκτιμήσουν, ενδεχομένως αφού υποβάλουν στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα ερμηνείας, τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως (βλ. την προμνησθείσα απόφαση του Δικαστηρίου Deutsche Milchkontor κατά Επιτροπής, σκέψη 33, και την απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, C-5/89, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 1990, σ. I-3437, σκέψεις 13 έως 16).

105 Συνεπώς, στην υπό κρίση περίπτωση, αντίθετα προς ό,τι υποστηρίζει η Γερμανική Κυβέρνηση, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να επικαλεστεί τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της παρά μόνον ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

106 Ομοίως, η παρεμβαίνουσα δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι η απόφαση, καθόσον επιβάλλει την είσπραξη τόκων, δεν είναι σύμφωνη προς την πρακτική της Επιτροπής επί του θέματος αυτού. Από τις δημοσιευθείσες αποφάσεις όσον αφορά κρατικές ενισχύσεις προκύπτει ότι το όργανο αυτό επέβαλε την είσπραξη τόκων επί του ποσού των παρανόμων ενισχύσεων, από την ημερομηνία χορηγήσεως των ενισχύσεων αυτών, με πολλές αποφάσεις προγενέστερες της προσβαλλομένης αποφάσεως. Η πρακτική αυτή επιβεβαιώθηκε από την Επιτροπή

με την προμνησθείσα ανακοίνωση της 4ης Μαρτίου 1991, με την οποία η Επιτροπή ενημέρωσε τα κράτη μέλη σχετικά με τον τρόπο αναζητήσεως των ενισχύσεων που κρίθηκαν ασυμβίβαστες με τους κανόνες της Συνθήκης και τους ζήτησε να εισπράττουν από τους αποδέκτες των παρανόμων ενισχύσεων όχι μόνον το ποσό των ενισχύσεων αυτών αλλά επιπροσθέτως και τόκους επί του ποσού αυτού υπολογιζόμενους από την ημερομηνία χορηγήσεως των ενισχύσεων. Η πρακτική αυτή είναι, εν πάση περιπτώσει, σύμφωνη με τις διατάξεις του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης.

107 Τέλος, όσον αφορά το ποσό επί του οποίου πρέπει να υπολογιστούν οι τόκοι, το Πρωτοδικείο παραπέμπει στις σκέψεις 82 έως 84 της παρούσας αποφάσεως, όπου διευκρινίζεται ότι το κατά πόσο θα ληφθούν υπόψη οι φορολογικές επιπτώσεις κατά τον υπολογισμό του αποδοτέου ποσού, το οποίο συνιστά και τη βάση υπολογισμού των τόκων, αποτελεί θέμα εκτελέσεως της υποχρεώσεως αναζητήσεως που υπέχουν οι εθνικές αρχές. Συνεπώς, στην υπό κρίση περίπτωση, εναπόκειται στις εθνικές αρχές να λάβουν υπόψη τους τις τυχόν φορολογικές επιπτώσεις κατά τον υπολογισμό της εν λόγω βάσεως «σύμφωνα με τις διαδικασίες και τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας», όπως αναφέρει η Επιτροπή στο άρθρο 2, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως.

108 Από όλα τα ανωτέρω προκύπτει ότι η προσφυγή πρέπει να απορριφθεί.

Επί των δικαστικών εξόδων

109 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Επειδή η προσφεύγουσα ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

110 Κατά την παράγραφο 4 του ιδίου άρθρου, τα κράτη μέλη που παρεμβαίνουν στη δίκη φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα. Συνεπώς, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας θα φέρει τα δικαστικά της έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (δεύτερο τμήμα)

αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την προσφυγή.

2) Καταδικάζει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

3) Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας θα φέρει τα δικαστικά της έξοδα.

Vesterdorf Barrington Saggio

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 8 Ιουνίου 1995.

Ο Γραμματέας

H. Jung

Ο Πρόεδρος

B. Vesterdorf